

УДК 338.5.347.77:33.01

DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V39\(2023\)-14](https://doi.org/10.31521/modecon.V39(2023)-14)

Лимар О. О., кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри тракторів та сільськогосподарських машин, експлуатації і технічного сервісу, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

ORCID: 0000-0002-0301-7313

e-mail: mnaulimar@gmail.com

Олійник Т. Г., кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

ORCID: 0000-0002-5803-2596

e-mail: oliinyktg@gmail.com

Специфіка впливу процесів цифровізації економічних систем на утворення цін об'єктів інтелектуальної власності

Анотація. Стаття розкриває теоретичні та практичні аспекти, а також сучасний стан специфіки утворення цін на ринку об'єктів інтелектуальної власності та ступінь впливу на нього процесів цифровізації економічної сфери. Виділені центральні та найбільш актуальні інструментарій та методи, що засовуються для оцінювання інтелектуальної власності. Обґрунтовано доцільність інтерпретування ціни не тільки як категорії обміну, а й категорії, яка глибоко вкорінена у сфері споживчого виробництва та ринку об'єктів інтелектуальної власності. Факти підтверджують, що ринковий механізм ціноутворення може відобразити умови, зміст, результати та ступінь комерціалізації інтелектуальної діяльності. Даний механізм виступає підґрунтям долучення результату інтелектуальної діяльності до процесів розвитку ринку об'єктів інтелектуальної власності та оцінювання інвестиційної перспективи відповідних об'єктів. Визначено роль, яку відіграє ринок об'єктів інтелектуальної власності в сучасній економічній системі, а також конкретизовано перспективні шляхи його розвитку.

Ключові слова: економіка; процеси цифровізації економічних систем; діджиталізація; ціноутворення; об'єкти інтелектуальної власності.

Lymar O. O. Ph.D., Cand. Sci. (Phys.–Math.) Associate Professor of Department of Tractors and Agricultural Machinery, Operating and Maintenance Mykolaiv National Agrarian University, Mykolaiv, Ukraine

Oliynyk T. G., PhD, (Economics), Associate Professor of the Department of Enterprise Economics, Mykolaiv National Agrarian University, Mykolaiv, Ukraine

The Specifics of the Influence of Processes of Digitalization of Economic Systems on the Formation of Prices of Intellectual Property Objects

Abstract. Introduction. The article reveals theoretical and practical aspects, as well as the current state of the specifics of price formation on the market of intellectual property objects and the degree of influence on it by the processes of digitization of the economic sphere. The central and most relevant tools and methods used for the assessment of intellectual property are highlighted. The expediency of interpreting the price not only as a category of exchange, but also as a category that is deeply rooted in the field of consumer production and the market of intellectual property objects is substantiated.

Purpose. To study and research the current state of processes of price formation for intellectual property objects.

Results. The facts confirm that the market pricing mechanism can reflect the conditions, content, results and degree of commercialization of intellectual activity. This mechanism acts as a basis for the inclusion of the result of intellectual activity in the processes of development of the market of intellectual property objects and the assessment of the investment perspective of the respective objects. The role played by the market of intellectual property objects in the modern economic system is determined, as well as promising ways of its development are specified.

Conclusions. Processes of price formation of intellectual property objects can be complicated due to the complex nature and constant diversification of objects in the conditions of digitalization of the economic sphere. The drawn parallel between the theoretical sources of price formation in economic theory contributed to a thorough disclosure of the specific subject, which provides an opportunity to cover the general spectrum of problems and solve the most pressing issues in the market of intellectual property products.

Keywords: economy; digitalization processes of economic systems; digitalisation; pricing; objects of intellectual property.

JEL Classification: E22; G31; E64; K10; O34.

Постановка проблеми. Сучасний етап становлення постіндустріального суспільства сприяв утвердженню інтелектуальної власності, як основного джерела не лише соціального, а й економічного розвитку. Результатами розвитку обмінних операцій та цифрових трансформацій в економічній галузі стало формування ринку об'єктів інтелектуальної власності, який відповідно – активував процеси комерціалізації інтелектуальної власності. У зв'язку із тим, що інтелектуальна власність нині перетворюється на один із найбільш масштабних економічних ресурсів і являє собою підґрунтя для формування нестандартного ринку з відповідною екосистемою, ринок інтелектуальної власності розглядається урядовцями провідних країн світу як пріоритетного напрямку економічного розвитку. Оскільки об'єкти інтелектуальної власності характеризуються нестандартністю та диференційованістю, право інтелектуальної власності наділяє суб'єктів юридичним монополієм правом на користування певною технологією, яка фактично є окремим видом бізнесу. Стрімкий перебіг процесів цифровізації економіки передбачає нові зміни та формування нових інститутів, конкретизуючи таким чином нові напрями досліджень і проблем. Здійснення аналізу процесу ціноутворення вартості об'єктів інтелектуальної власності, найбільш доцільно розпочати з трактування центрального поняття - «вартість об'єкта інтелектуальної власності». Відповідно сучасних підходів, процес утворення цін розглядається переважно в контексті більш конкретних понять: «дохід», «ціна», «собівартість», «прибуток», «виторг» тощо. Водночас із цим, категорія «вартість» товару, не втратила власної актуальності, оскільки являє собою фундаментальну категорію економічного аналізу, що лежить в основі ринкового процесу ціноутворення. Привласнюючи результати діяльності будь-якої зі сфер доцільно приділити увагу інституційному та організаційному забезпеченню процесу формування ринку об'єктів інтелектуальної власності, що створюється та поширюється шляхом «розгалуження» загальної кількості учасників даного ринку та його диверсифікацією.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасний етап цифровізації економічної галузі обумовлює формування об'єктами інтелектуальної власності самостійного, глибокого, цифрового ринку, що має власну екосистему та механізми функціонування ціноутворення на ньому. Означені фактори актуалізують та засвідчують доцільність дослідження процесу становлення ринку об'єктів інтелектуальної власності.

Класиками економічної теорії (Р. Джейкобом, В. Нордхаусом, А. Муром, В. Фішером та Б. Шаффером) було здійснено аналіз теоретичних аспектів та етапів розвитку ринку об'єктів інтелектуальної власності. Сучасні проблеми та особливості утворення цін на ринку об'єктів інтелектуальної власності було висвітлено вітчизняних дослідженнях Ю. Бажалом, В.

Базилевичем, О. Бутнік-Сіверським, В. Вірченко, В. Денисюком, О. Ізбаш, П. Крайневим, Н. Краусом, Ю. Кузнєцовим, В. Осецьким, О. Орлюком, Г. Марчуком та Є. Ходаківським. Авторами було розкрито специфіку формування механізмів утворення цін в умовах ринкової економіки, особливості оцінювання вартості об'єктів інтелектуальної власності, розроблено нові підходи та методи оцінювання вартості майнових прав й науково обґрунтовано доцільність їх застосування, а також окреслено правове забезпечення процесу оцінки вартості об'єктів інтелектуальної власності, її основоположні принципи та методи, центральні аспекти здійснення оцінювальної діяльності на основі врахування міжнародного й вітчизняного досвіду. Аналіз наукових досліджень засвідчує недостатню розробленість питання сучасного стану процесів утворення цін на ринку об'єктів інтелектуальної власності, що обумовлено не лише складністю його структури, а й динамікою його розвитку.

Формулювання цілей дослідження. Метою статті є здійснення комплексного аналізу сучасних трансформаційних процесів ринку об'єктів інтелектуальної власності, конкретизація характерних рис та структурних компонентів процесу утворення цін об'єктів інтелектуальної власності в національній економіці.

Основні результати дослідження. Актуальність дослідження механізмів утворення цін на ринку об'єктів інтелектуальної власності обумовлена швидкими темпами його розвитку. Процеси цифровізації економіки все частіше загострюють увагу на найбільш доцільних методах та інструментах для здійснення оцінки вартості певного об'єкта інтелектуальної власності.

Джерела теоретичної економіки свідчать про сформованість трьох базових підходів до процесу визначення цін: 1) підхід орієнтований на теорію трудової вартості (К. Маркс, А. Сміт та ін.) – процеси виробництва та обміну товару здійснюються з урахуванням його собівартості, що рівноцінна суспільно-необхідним витратам праці товаровиробника; 2) підхід, що передбачає теорію граничної корисності, згідно із якою собівартість та ціна перебувають у безпосередній залежності від ступенів граничної корисності та рідкості товару (зростання корисності обумовлено гостротою потреби та ступенем рідкості); 3) конвергентний підхід, що являє собою синтез двох попередніх та ґрунтується на результатах аналізу загальних й особливих якостей економічних явищ з метою визначення певної ціни та її підґрунтя - собівартості (грошовий еквівалент собівартості товару – суспільно-необхідні витрати прийнятні для продавців та покупців) [7, с. 217].

Дослідження вітчизняного вченого М. Туган-Барановського засвідчують потенційні можливості співіснування першого та другого підходів. Він зазначав, що «вартість одного й того ж товару можна отримати як певну кількість затрат праці або,

прирівнявши запас благ до того ж еталону і використавши дію закону спадної граничної корисності, як цінність останнього серед низки благ» [10, с. 107].

Практичний досвід країн світу з найбільш розвинутою економікою засвідчує, що саме ринок об'єктів інтелектуальної власності виступає найвищою формою розвитку економічного обороту продуктів інтелектуальної власності, яка не лише сприяє інституційній систематизації та структуруванню багаторазової взаємодії між економічними суб'єктами з питань купівлі-продажу майнового права на результат творчої інтелектуальної діяльності, а й збалансуванню попиту та пропозиції на інтелектуальну продукцію шляхом ринкового механізму ціноутворення, узгодженню економічних інтересів суб'єктів господарювання та власників інтелектуальної продукції при комерціалізації інтелектуальних досягнень.

Особливої уваги заслуговує той факт, що ринок об'єктів інтелектуальної власності не тільки сприяє комерціалізації прав інтелектуальної власності, а й сприяє капіталізації вільних фінансових ресурсів, перетворенню їх в інтелектуальний капітал промислових підприємств та реалізації інноваційної продукції, забезпечуючи таким чином встановлення ринкової вартості. Окрім того, за твердженням В. Вірченко, інформація про ринкові ціни та динаміку ринкової кон'юнктури, може виступати для учасників ринку надійним підґрунтям під час оцінювання не тільки об'єктів інтелектуальної власності, а й процедур та перспектив інвестування фінансів у певні об'єкти інтелектуальної власності. Об'єкти інтелектуальної власності мають бути максимально чітко ідентифіковані й описані відповідно до центральних параметрів, які їх характеризують. Вчена наголошує, що доцільно також конкретизувати обсяг прибутків та прибутковість, що взаємопов'язані з об'єктом тощо. Наведений інструментарій сприятиме якісній та швидкій оцінці ринкової собівартості.

Мета оцінки – встановлення ціннісної вартості прав інтелектуальної власності, що є одним з найважливіших показників у системі управління корпоративною фінансово-інвестиційною діяльністю та має прямий та опосередкований вплив на ринкову вартість або ринкову вартість компанії. Оцінка відбувається на основі врахування окреслених законодавством принципів і відповідних методичних підходів [5, с. 19].

До трьох основних методичних підходів оцінки об'єктів інтелектуальної власності науковці минулого та сучасні дослідники відносять:

– прибутковий метод – найпростіший, надає можливість оцінювати об'єкти інтелектуальної власності ґрунтуючись на сумі подальших фінансових прибутків, що скоригована відповідно до його поточної вартості;

– ринковий метод - простий та ґрунтується на порівнянні з фактичною ціною відповідно ринковій інформації, що одержана в результаті співвіднесення об'єктів з аналогічними;

– метод витрат – надає можливість встановити вартість об'єкта інтелектуальної власності шляхом обчислення вартості подібних об'єктів, не враховуючи при цьому їх нестандартні характеристики [1, с. 5-7].

Виявлені за результатами оцінки об'єкти інтелектуальної власності є фундаментом для планування таких процесів, як: комерціалізація; розвиток податкової й амортизаційної політики; розробка стратегій управління неліквідними активами компанії; встановлення собівартості інтелектуальних продуктів та фінансових потреб інвестування в об'єкти інтелектуальної власності; здійснення загального аналізу ступеня ефективності комерціалізації [4, с. 136]. Значна кількість форм інтелектуальної власності не може бути врахована в балансі як об'єкт, через відсутність відповідних принципів бухгалтерського обліку відносно оцінювання кожного об'єкту, що засвідчує проблемність та актуальність дослідження питання встановлення вартості продуктів інтелектуальної власності.

Висновки. Конкретизація та високий ступінь захищеності прав інтелектуальної власності - є важливими складовими компонентами економіки та ключовим елементом сталого економічного зростання. Система інтелектуальної власності стимулює здійснення інноваційної діяльності, нагороджуючи авторів-розробників новітніх винаходів правом забороняти іншим користуватись даними інноваціями протягом певного часового періоду та можливістю здобуття економічної вигоди від власних розробок.

Здійснений аналіз дозволив дійти висновку, що процеси утворення цін об'єктів інтелектуальної власності можуть ускладнюватись у зв'язку зі складним характером та постійною диверсифікацією об'єктів в умовах цифровізації економічної сфери. Проведена паралель поміж теоретичними джерелами утворення цін в економічній теорії сприяла ґрунтовному розкриттю специфічної тематики, що надає можливість охопити загальний спектр проблем та розв'язувати найактуальніші питання на ринку продуктів інтелектуальної власності. Сучасні дослідження свідчать, що ціна являє собою не тільки фінансовий еквівалент вартості, а й відіграє певну роль економічної міри та реалізує інформативну функцію, як індикатор національної економіки. Розподільні та стимулювальні функціональні можливості ціни, на думку науковців, є одними з найголовніших вартісних інструментів керівництва національною економічною системою.

У процесі подальшого ускладнення процесів встановлення точної оцінки об'єктів інтелектуальної власності під час цифровізації економічної сфери, доцільним є створення фінансових інститутів,

ефективність діяльності котрих перебуватиме в перспектив і необхідність подальших досліджень безпосередній залежності від ступеня адаптації до даних проблемних питань не викликає сумнівів. сучасних економічних трансформацій. Так, наявність

Література:

1. Turner J. Valuation of Intellectual Property Assets; Valuation Techniques: Parameters, Methodologies and Limitations. [online] WIPO Asian Regional Forum on the Intellectual Property Strategy for the Promotion of Innovative and Inventive Activities". World Intellectual Property Organization, 2000. pp.1–14. URL : https://www.wipo.int/export/sites/www/sme/en/documents/valuationdocs/inn_ddk_00_5xax.pdf (дата звернення: 10.05.2023).
2. Базилевич В. Д., Ільїн В. В. Інтелектуальна власність: креативи метафізичного пошуку: монографія. Київ : Видавництво Знання, 2008. 687 с.
3. Бурлаков О. С., Мушеник І. М. Теоретичні засади впровадження та використання сучасних технологій інтелектуального аналізу даних в економіці. *Modern Economics*. 2021. № 25(2021). С. 27-32. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V25\(2021\)-04](https://doi.org/10.31521/modecon.V25(2021)-04).
4. Вірченко В. В. Інтелектуальна власність: теоретичні витoki та економічні імперативи розвитку: монографія. Київ : Видавництво Ліра-К, 2018. 488 с.
5. Вірченко В. В. Особливості оцінки об'єктів інтелектуальної власності. Науковий вісник Чернівецького університету. Економіка. 2014. Вип. 694-695. С. 18-21.
6. Довгань Ю. В. Теоретичні аспекти управління інноваційно-інвестиційною діяльністю підприємств. *Modern Economics*. 2022. № 36(2022). С. 38-44. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V36\(2022\)-06](https://doi.org/10.31521/modecon.V36(2022)-06).
7. Макаренко М.І. Бюджетно-монетарне регулювання цін у перехідній економіці України К. Знання України, 2002. 304с.
8. Олійник Т. Г., Горобченко О. А. Організація та ефективний розвиток виробництва сільськогосподарської продукції в умовах євроінтеграції. *Modern Economics*. 2020. № 20(2020). С. 181-185. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V20\(2020\)-29](https://doi.org/10.31521/modecon.V20(2020)-29).
9. Осецький В. Л., Марчук Г. В. Особливості ціноутворення на ринку об'єктів інтелектуальної власності в умовах цифровізації економіки. *Ефективна економіка*. 2022. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10272> (дата звернення: 23.04.2023)
10. Туган-Барановський М.І. Політична економіка: Курс популярний. К. Наукова Думка, 1994. С. 103-111.

References:

1. Turner, J. (2000). Valuation of Intellectual Property Assets; Valuation Techniques : Parameters, Methodologies and Limitations [online], WIPO Asian Regional Forum on the Intellectual Property Strategy for the Promotion of Innovative and Inventive Activities. World Intellectual Property Organization.1–14. Retrieved from : https://www.wipo.int/export/sites/www/sme/en/documents/valuationdocs/inn_ddk_00_5xax.pdf [in English].
2. Bazylevych, V. D. & Ilin, V. V. (2008). Intelektualna vlasnist : kreatyvny metafizychnoho poshuku. Monohrafiia [Intellectual property : Metaphysical Search Creativesю Monograph], Znannia, Kyiv, Ukraine. 687 [in Ukr.].
3. Burlakov A., Mushenyk, I. (2021). Theoretical Principles of Implementation and Use of Modern Technologies of Intellectual Data Analysis in Economy. *Modern Economics*, 25(2021), 27-32. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V25\(2021\)-04](https://doi.org/10.31521/modecon.V25(2021)-04) [in Ukr.].
4. Virchenko, V. V. (2018), Intelektualna vlasnist: teoretychni vytoky ta ekonomichni imperatyvy rozvytku. Monohrafiia [Intellectual property: theoretical origins and imperatives of development. Monograph.], Lira, Kyiv, Ukraine. 488 [in Ukr.].
5. Virchenko, V. V. (2014), "Peculiarities of Intellectual Property Assessment", *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu. Ekonomika* [online]. 694-695.18-21. Retrieved from : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvchu_ec_2014_694-695_6 [in Ukr.].
6. Dovhan, Yu. (2022). Theoretical aspects of managing innovation and investment activities of enterprises. *Modern Economics*, 36(2022), 38-44. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V36\(2022\)-06](https://doi.org/10.31521/modecon.V36(2022)-06) [in Ukr.].
7. Makarenko, M. I. (2022). Byudzhethno-monetarne rehulyuvannya tsin u perekhidniy ekonomitsi Ukrayiny K. Znannya Ukrayiny. 304 [in Ukr.].
8. Oliynyk, T. & Horobchenko, O. (2020). Organization and effective development of production production in agricultural enterprises under european integration. *Modern Economics*, 20(2020), 181-185. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V20\(2020\)-29](https://doi.org/10.31521/modecon.V20(2020)-29) [in Ukr.].
9. Osetskyi, V. & Marchuk, G. (2022). Pricing features on the market of intellectual property objects in the conditions of digitalization of the economy. *Efektivna ekonomika* [Online]. 5. Retrieved from : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10272> [in Ukr.].
10. Tuhan Baranovskyi, M. I. (1994). Politychna ekonomika. 1st ed., Naukova Dumka, Kyiv, Ukraine.103-111 [in Ukr.].

